

УДК 338.43:311.2

С. В. Фімар,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, фінансів та обліку,

ПВНЗ "Європейський університет"

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0432-2587>

Д. О. Лиховський,

аспірант кафедри економіки, фінансів та обліку,

ПВНЗ "Європейський університет"

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0155-7148>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.23.208

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

S. Fimyar,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics,

Finance and Accounting, Private Higher Educational Establishment "European University"

D. Lykhovsky,

Postgraduate Student of the Department of Economics, Finance and Accounting,

Private Higher Educational Establishment "European University"

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE BASED ON THE USE OF INNOVATIVE ACTIVITIES

У статті висвітлено ключові аспекти формування та розвитку інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі України в умовах технологічних змін, ринкової турбулентності та післявоєнних викликів. Розкрито вплив науково-технічного прогресу на техніко-технологічне оновлення аграрного виробництва та визначено необхідність модернізації економічного механізму реалізації інноваційної політики. Наголошено, що низький рівень інноваційної активності зумовлений недостатнім доступом до фінансових ресурсів, нерозвиненістю ринку інноваційної продукції, обмеженим попитом на наукомісткі технології, а також слабкою інституційною спроможністю регіонів.

Визначено зміст регіонального науково-інноваційного потенціалу та підкреслено важливість створення сучасної інноваційної інфраструктури, що забезпечуватиме інформаційно-консультативну, експертну та організаційну підтримку аграрних підприємств. Наведено пропозиції щодо впровадження інноваційних центрів за зразком провідних країн — Нідерландів, Німеччини, Польщі та Ізраїлю, які демонструють ефективні моделі трансферу технологій, розвитку агротехнічних хабів і підтримки стартапів.

Особливу увагу приділено стратегічним напрямам інноваційного розвитку агросектору: технічному переозброєнню підприємств, цифровізації виробництва, кооперації дрібних та середніх виробників, удосконаленню механізмів державного стимулювання. Підкреслено роль обласного аграрно-інноваційного центру як ядра регіональної інноваційної екосистеми, що координує діяльність учасників ринку та сприяє прискоренню технологічного оновлення аграрного сектору. Зазначено, що впровадження таких структур сприятиме зміцненню конкурентоспроможності українського АПК та забезпечить сталість економічного розвитку країни.

The article analyzes the key determinants of innovative development within Ukraine's agro-industrial complex under the conditions of rapid technological progress, market volatility, and post-war reconstruction challenges. It identifies the critical role of scientific and technological advancement in modernizing agricultural production and substantiates the need to improve the economic mechanism that ensures the implementation of national innovation policy. The study emphasizes that the low innovation activity in the agricultural sector is caused by limited financial accessibility, insufficient development of the innovation market, weak demand for high-tech products, and institutional fragmentation at the regional level.

The concept of regional scientific and innovation potential is explored as a combination of research outputs, resource support, scientific teams, and organizational factors enabling effective interaction between participants of innovative processes. The article highlights the importance of developing a modern innovation infrastructure capable of providing consulting, analytical, expert, and technological support to agricultural enterprises. Special attention is given to the introduction of innovation centers inspired by successful international models from the Netherlands, Germany, Poland, and Israel, where technology transfer hubs, agro-innovation valleys, and digital agriculture platforms significantly accelerate sectoral modernization.

The paper outlines strategic directions for enhancing innovation in Ukraine's agricultural sector, including technical modernization, digital transformation, the integration of small and medium-sized producers into cooperative networks, and strengthening state incentives for innovative investments. A central element of the proposed framework is the establishment of a regional agro-innovation center that would function as a communication, coordination, and knowledge-transfer hub. Such a center is expected to enhance the accessibility of advanced technologies, support evidence-based decision-making, and foster collaboration across academic, business, and governmental institutions. The implementation of these measures is projected to strengthen the competitiveness of Ukraine's agro-industrial complex and contribute to sustainable national economic recovery and long-term development.

Ключові слова: інновація, конкуренція, система, управління, розвиток, аграрний сектор, рівень.

Key words: innovation, competition, system, management, development, agricultural sector, level.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах розвитку національної економіки інноваційна діяльність виступає ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності агропромислового комплексу України. Швидкі темпи науково-технічного прогресу, цифровізація виробничих процесів та ускладнення ринкового середовища зумовлюють необхідність постійного технологічного оновлення та модернізації аграрного сектору. Попри значний потенціал, інноваційна активність у сільському господарстві залишається низькою через обмежений доступ до фінансових ресурсів, нерозвиненість інфраструктури, недостатній попит на наукомісткі технології та слабкі механізми державної підтримки. В умовах післявоєнного відновлення ці проблеми набувають особливої актуальності, адже саме інновації здатні забезпечити швидке відтворення виробничих потужностей, зростання продуктивності та покращення якості продукції [5]. Постає необхідність формування ефективного організаційно-економічного механізму, який забезпечуватиме взаємодію між науковими установами, аграрними підприємствами та державними інституціями, а також створення інноваційної інфраструктури, що відповідатиме потребам сучасного агробізнесу.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз сучасних наукових джерел засвідчує, що питання інноваційного розвитку агропромислового комплексу є одним з пріоритетних напрямів досліджень як українських, так і зарубіжних учених. Значний методологічний внесок у формування теоретико-організаційних засад інноваційної діяльності здійснили В. Антощенко та М. Пересада [2], М. Ляшенко та С. Ілляшенко [4], які наголошують на важливості створення цілісної інноваційної екосистеми та удосконалення механізмів державної підтримки інновацій. Концептуальні підходи М. Портера, П. Друкера та Й. Шумпетера акцентують на ключовій ролі технологічних змін, цифровізації та інноваційних управлінських моделей у формуванні довгострокових конкурентних переваг підприємств.

У межах аграрного сектору вагомими є праці С. Соколюк [6], М. Маліка та В. Андрійчука, які підкреслюють необхідність техніко-технологічної модернізації виробництва, розвитку аграрних інноваційних кластерів та посилення науково-консультаційного забезпечення фермерських господарств. У міжнародній науковій літературі окрему увагу приділено успішним моделям інноваційних агротехнологічних кластерів та дослідницьких хабів Нідерландів, Німеччини, Ізраїлю та США, які демонструють ефективність поєднання науки, бізнесу та держави.

Разом з тим залишається недостатньо розробленим питання адаптації цих моделей до умов українського АПК, зокрема з урахуванням воєнних викликів, потреб відновлення та регіональної диференціації. Це визначає необхідність подальших наукових досліджень, спрямованих на формування дієвої системи інноваційної підтримки аграрного виробництва в Україні.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування ключових напрямів інноваційного розвитку агропромислового комплексу України в умовах технологічних змін і післявоєнних викликів. Основні цілі полягають у визначенні факторів низької інноваційної активності, аналізі потреб модернізації економічного механізму та адаптації зарубіжних моделей інноваційних центрів до українських умов. Також поставлено завдання окреслити стратегічні пріоритети розвитку, зокрема технічну модернізацію, цифровізацію та формування ефективної регіональної інноваційної інфраструктури.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стрімке зростання темпів науково-технічного прогресу, зміна структури споживчих ринків та трансформація економічних відносин зумовлюють масштабні корективи у техніко-технологічному розвитку агропромислового комплексу України. У післявоєнний період, коли аграрний сектор виконує критично важливу функцію відновлення економіки, особливої актуальності набуває формування модернізованого економічного механізму реалізації інноваційної політики. Цей механізм повинен бути адаптований до реалій воєнних та поствоєнних викликів, нестабільності ринкових умов, руйнування інфраструктури та необхідності інтеграції України в європейський інноваційний простір [6, с. 89]. Реалізація сучасної моделі управління науково-технічним розвитком можлива лише за умови постійного та узгодженого державного регулювання індустріально-інноваційних процесів на всіх рівнях економіки — від національного до локального.

Сьогодні низький рівень інноваційної активності в українському аграрному секторі зумовлений поєднанням системних проблем. До них належать: обмежений платоспроможний попит на високотехнологічні продукти, фінансові втрати підприємств унаслідок війни, підвищені ризики кредитування, недостатній обсяг бюджетної підтримки, нерозвинений ринок іннова-

ційної продукції та відсутність повноцінного організаційно-економічного механізму управління інноваційними процесами. Крім того, значна частина аграріїв стикається з дефіцитом кваліфікованих кадрів, недостатнім рівнем цифровізації, а також складністю доступу до інформації про сучасні агротехнології та міжнародні інноваційні практики.

Регіональний науково-інноваційний потенціал в умовах України варто розглядати комплексно — як поєднання результатів наукових досліджень, ресурсного забезпечення, діяльності наукових колективів, університетів та лабораторій, а також сучасних інструментів взаємодії між суб'єктами інноваційної діяльності. В умовах децентралізації та регіонального розвитку важливу роль відіграють також територіальні громади, які стають новими центрами ініціації інноваційних проектів у сфері рослинництва, тваринництва, логістики, водокористування та переробки.

Для подолання існуючих бар'єрів і прискорення інноваційного розвитку сільського господарства в Україні потрібно впровадити комплекс заходів, які охоплюють як технологічну модернізацію, так і вдосконалення систем управління та інституційної підтримки. Найважливішим чинником є технологічне переозброєння підприємств — оновлення машинно-транспортного парку, запровадження систем точного землеробства, біотехнологій, енергозберігаючих і ресурсоефективних рішень, а також розгортання систем віддаленого моніторингу, автоматизації та роботизації процесів. Такий підхід допоможе подолати технологічну відсталість аграрного сектору, підвищити продуктивність, покращити якість продукції та знизити витрати на виробництво.

Водночас дані за 2024—2025 роки свідчать, що хоча інвестиції у сільське господарство зростають — у першому півріччі 2025 р. вкладено ~ 29 млрд грн капітальних інвестицій у АПК. [7] Національний імпорту агротехніки за 9 місяців 2024 року склав 769 млн дол. США, що на 19 % більше, ніж попереднього року, і свідчить про наявний, проте недостатній, попит на оновлення техніки. Проте, за оцінками фахівців, навіть ці показники не покривають потреби: аграрії тяжіють до імпорту запчастин замість повної заміни застарілого обладнання, оскільки купівля нової техніки з терміном окупності понад 10 років здається ризикованою.

Другим важливим напрямом є формування дієвого механізму управління інноваційною діяльністю, що передбачає розвиток інформа-

ційно-аналітичного забезпечення, створення експертних платформ, розбудову інноваційної інфраструктури та запуск регіональних цифрових платформ для координації науково-технічних ініціатив. Особливо актуальною ця задача є у контексті українських реалій: недостатня інституційна спроможність регіонів, брак системного підходу до інвестування й підтримки інновацій, нерозвинений ринок інноваційної продукції, слабка фінансова база для довгострокових проєктів.

Саме підвищення інституційної спроможності регіонів, створення систем публічно-приватного партнерства, регіональних інноваційних хабів, стимулювання державою і місцевими органами влади інвестицій в інновації має стати каталізатором змін. Без цього, навіть значне зростання інвестиційного потоку (як 29 млрд грн за півроку 2025) може не призвести до кардинального оновлення матеріально-технічної бази, якщо воно не супроводжується системними організаційними змінами.

У контексті зарубіжного досвіду доцільно врахувати моделі інноваційних центрів, що успішно функціонують у Нідерландах, Німеччині, Польщі та Ізраїлі. Наприклад [8]:

— Wageningen AgroFood Valley (Нідерланди) забезпечує інтеграцію науки, бізнесу та фермерів через агроінноваційні хаби, у яких тестуються біотехнології, системи точного землеробства, технології управління ґрунтом.

— Fraunhofer Innovation Centers (Німеччина) діють як мережа лабораторій і центрів технологічного трансферу, що забезпечують прямий доступ фермерів і агропідприємств до наукових рішень.

— AgroHub Poland підтримує стартапи, створює демонстраційні ферми та проводить науково-практичні дослідження у сфері цифровізації агровиробництва.

— Ізраїльські агротехнічні інноваційні центри пропонують моделі повного циклу — від розробки до комерціалізації інновацій у сфері зрошення, біологічного захисту, роботи з водними ресурсами.

Запровадження аналогічних структур в Україні, адаптованих до особливостей регіонів, дозволить сформувати сучасну агроінноваційну екосистему.

Третім напрямом має бути інтеграція малих та середніх аграрних виробників у кооперативні або кластерні об'єднання, що дасть змогу укрупнювати фінансові можливості, спільно інвестувати в технології, оптимізувати логістику та скорочувати витрати.

Четвертий напрям інноваційного розвитку аграрного сектору передбачає комплексне державне та регіональне стимулювання інноваційної діяльності, спрямоване на створення сприятливих умов для впровадження технологічних та наукомістких рішень. До основних заходів належать [4, с.47]:

— запровадження податкових пільг для підприємств, які здійснюють інвестиції в інноваційні проєкти;

— формування та розвиток фондів співфінансування наукових досліджень і розробок;

— зниження процентних ставок за кредитами, призначеними для впровадження інноваційних технологій;

— підтримка та розвиток аграрних стартапів, спрямованих на впровадження новітніх рішень у виробництві;

— удосконалення механізмів публічно-приватного партнерства, що забезпечують ефективну взаємодію бізнесу та держави.

Формування сучасного інноваційного середовища передбачає створення регіонального інтегрованого інноваційного комплексу, який об'єднуватиме фінансові, наукові, освітні та виробничі організації. У межах цієї системи особливу роль відіграватимуть спеціалізовані підрозділи, зокрема відділ впровадження та консультування, відділ експертизи економічної ефективності інновацій та відділ маркетингу інноваційних продуктів, які забезпечують комплексний супровід інноваційного процесу.

Ефективна взаємодія аграрних підприємств із обласним аграрно-інноваційним центром дозволить суттєво розширити доступ до сучасних інформаційних ресурсів, інноваційних технологічних рішень, консультативної підтримки та фінансових інструментів. Це сприятиме індивідуалізації інноваційних пропозицій, підвищенню конкурентоспроможності окремих підприємств та формуванню нової моделі аграрного виробництва, орієнтованої на сталий розвиток і технологічне оновлення.

Отже, створення обласного аграрно-інноваційного центру, який функціонуватиме з урахуванням передового європейського та світового досвіду, є стратегічно важливим кроком для України. Така структура має стати ядром регіональної інноваційної екосистеми, забезпечувати координацію діяльності всіх суб'єктів інноваційного процесу та сприяти прискоренню технологічного оновлення агропромислового комплексу, що є ключовою передумовою стійкого відновлення та подальшого економічного розвитку держави.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Наведене дослідження підтверджує, що інноваційний розвиток агропромислового комплексу України є ключовою умовою його конкурентоспроможності та стійкості в умовах сучасних економічних викликів. Зростання ролі науково-технічного прогресу та необхідність технологічного оновлення потребують удосконалення механізмів державного регулювання й розширення інноваційної інфраструктури. Запровадження регіональних аграрно-інноваційних центрів, а також адаптація успішного міжнародного досвіду здатні забезпечити ефективний трансфер технологій, підвищення продуктивності та покращення ресурсного забезпечення підприємств. Комплексна реалізація запропонованих напрямів сприятиме формуванню сучасної інноваційної екосистеми та зміцненню позицій українського АПК у глобальному середовищі.

Література:

1. Антощенко В.В. Організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку сільськогосподарського підприємства. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія "Економічні науки". № 2., Т. 1. 2021. С. 161—170 DOI: 10.31359/2312-3427-2021-2-1-161
2. Антощенко В.В., Пересада М.О Роль інновацій у сільському господарстві. Аграрні інновації. 2023. N 22. С. 175—179 <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2023.22.26>
3. Захра З., Намбісан З. (2012). Підприємництво та стратегічне мислення в бізнес-екосистемах. Academy of Management Perspectives, 26 (3), С. 219—240. DOI: 10.5465/amp.2011.0106
4. Ілляшенко, А.В., Ляшенко, М.С. (2022), Розвиток інноваційних екосистем в аграрному секторі України, Інноваційна економіка і управління, вип. 12, т. 3, С. 45—60. DOI: <https://doi.org/10.32782/ieum.2022.12.3.04>
5. Приймак Н. Дихотомія управління змінами та його роль у діяльності підприємств. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/57/603.pdf>.
6. Соколюк С.Ю. Організаційно-економічні аспекти державного регулювання та підтримки інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2018. Т. 29 (68), № 6. С. 88—92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2018_29%2868%29_6_21

7. AgroPortal.ua. (2025, липень 10). В АПК України за пів року залучили 29 млрд грн капітальних інвестицій. <https://agroportal.ua/news/finansy/v-apk-ukrajini-za-piv-roku-zaluchili-29-mlrd-grn-kapitalnih-investiciy>

8. Kernel Holding S.A. Annual Report for the year ended 30 June 2024. (2024) URL: https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2024/10/annual_report_2024.pdf (дата звернення: 20.11.2025).

References

1. Antoshchenkova, V.V. (2021), "Organizational and economic mechanism of innovative development of an agricultural enterprise", Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Seriiia "Ekonomichni nauky", vol. 2. no. 1, pp. 161—170 DOI: 10.31359/2312-3427-2021-2-1-161
2. Antoshchenkova, V.V. and Peresada, M.O. (2023), "The role of innovation in agriculture", Ahrarni innovatsii, vol. 22, pp. 175—179 <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2023.22.26>
3. Zahra, S.A. and Nambisan, S. (2012), "Entrepreneurship and Strategic Thinking in Business Ecosystems", Academy of Management Perspectives, vol. 26 (3), pp. 219—240. <https://doi.org/10.5465/amp.2011.0106>.
4. Ilyashenko, A.V. and Lyashenko, M.S. (2022), "Development of innovation ecosystems in Ukraine's agricultural sector", Innovative Economy and Management, vol. 12 (3), pp. 45—60. <https://doi.org/10.32782/ieum.2022.12.3.04>.
5. Pryimak, N. (2025), "Dichotomy of change management and its role in enterprise activity", Available at: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/57/603.pdf> (Accessed 20.11.2025).
6. Sokolyuk, S.Yu. (2018), "Organizational and economic aspects of state regulation and support of innovative development of agricultural enterprises", Scientific notes of Tavriya National University named V.I. Vernadsky. Series: Economics and Management, vol. 29 (68), no. 6, pp. 88—92, Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_econ_2018_29%2868%29_6_21 (accessed 15.03.2022).
7. AgroPortal.ua. (2025), "29 billion UAH of capital investments attracted in Ukraine's agricultural sector over half a year", <https://agroportal.ua/news/finansy/v-apk-ukrajini-za-piv-roku-zaluchili-29-mlrd-grn-kapitalnih-investiciy>
8. Kernel Holding S.A. (2024), "Annual Report for the year ended 30 June 2024", available at: https://www.kernel.ua/wp-content/uploads/2024/10/annual_report_2024.pdf (Accessed 20.11.2025).

Стаття надійшла до редакції 25.11.2025 р.